

UNITÁRIUS ÉLET

XXI. ÉVF. 1. SZÁM

1967. JANUÁR—MÁRCIUS

Húsvét

Lukács. 24. 5—6.

„Mit kerestek a holtak között az élő? Nincs itt, hanem feltámadott!”

Ha az evangéliumokban a Húsvét történetét figyelmesen végigolvassuk, nyomban szemünkbe tűnik az a tény, hogy az egyes evangéliumoknak a húsvéti feltámadásról szóló tudósításai különböznek egymástól. Világos tehát, hogy az evangéliumok szerzői egy hitbeli tényt, a saját interpretálásuk mértéke szerint adnak elő. Ez természetes is, miután ma már tudjuk, hogy az evangéliumok nem történelmi tankönyvek, nem az azal az igénnyel írtak meg, hogy tényleges történelmi eseményeknek hiteles tudósításait adják. Nem is természettudományos igényű írások, amelyeknek az lenne a célja, hogy egy rendkívüli természeti történésről és meglepő eseményekről szakszerű leírást adjanak, hanem olyan könyvek az evangéliumok is, mint amelyek keletkezésük korában egy meghatározott jellegű közösség számára bizonyosságot akartak tenni a szerzőnek hitéről, benső meggyőződéséről. Az evangéliumok húsvéti történetei, ha különböznek is egymástól az ún. „keret-történet” tekintetében, egy dologban mindannyian egyezést mutatnak, hogy ti. az Embernek fia „feltámadott!” Az Emberfia feltámadásába vetett hit a húsvéti gondolat lényegét alkotta és bizonyos értelemben ezt alkotja ma is számunkra, unitáriusok számára is.

Természetesen nem arról van szó, hogy mi a szó fizikai értelmében a halálban megsemmisülő, elporladó testi feltámadásban hinnénk, hanem abban hiszünk, amiben őskeresztény eleink is hittek! Hogy ők miben hittek, azt a legjobban a keresztelésről vallott hitük és meggyőződésük világítja meg. A keresztelés alkalmával — a Keresztelő János által gyakorolt szokás szerint is — a keresztelendőt a folyó vizében teljesen alámerítették, jeléül annak, hogy a hullámsírban meghal és eltemetkezett a régi ember, akinek bűneit és régi mivoltát, miként a folyó vize a tisztátalanságot, úgy mossa el az isteni szeretet áramlása. A hullámsírból újra felemelkedő ember a szó legmélyebb értelmében új emberként halottaiból támadt fel! Feltámadásról van itt is szó és ez a feltámadás egyben az élet újjászületését, ha úgy tetszik, valaminek vagy valakinek az újként való megszületését jelzi. Az evangéliumok húsvéti képeiben tehát művészi képekről van szó, mert a művészi képábrázolásban sem az a lényege a képnek, amit ténylegesen ábrázol, hanem az, amit az ábrázolással kifejezni akar.

Dávid Ferenc püspöki okmányain egy címer-pecsétet alkalmazott. Ennek a címer-pecsét-pajzsának a felső peremén a következő latin betűk olvashatók: S. T. V. M. Ez latin rövidítése ennek a feliratnak: Az erdélyi unitárius lelkészek pecsété. A felirat alatti címermezőben egy magaslaton „a megüresedett kereszt” képe látható. A domb alatt egy folyó vize, amelyben egy bárány áll, amely egy fűzérrel a kereszt felé van hozzáerősítve. A keresztre pedig a diadalmas hitnek hófehér zászlaját tűzte a dávidferenci meggyőződés. Milyen gyönyörű evangéliumi kép és húsvéti kép a feltámadásról — Dávid Ferenc módján! Hiszen a megüresedett kereszt

azt jelképezi, amit a keresztségre utaló, folyóvízben álló bárány alakja is megerősítőleg jelez, hogy ti. valami régi meghalt, elmúlt és valami alapvetően új megszületett. Jézust az őskeresztény korban emberi alakjában sohasem volt szabad ábrázolni. Őt jelképezte azonban mindig az őskeresztény jelképeken a bárány alakja, mert a bárány volt a zsidó páska ünnep alkalmával rendezett rituális vacsorán az „Istennek bemutatott életáldozat” szimbóluma. Jézus az Embernek fia meghalt a gyalázat keresztjén, a régi emberség törvényszerűségei szerint. És feltámadott a jánosi keresztségben és feltámadott a Golgotha keresztjét követő, kövel borított sír embertelen sötétségéből is, az istenfiúság emberségének valóságára! Dávid Ferenc méltán tűzte ki a diadalmas hit győzelmi fehér zászlaját a megüresedett keresztre! Azt a fehér zászlót, amely a tisztaságnak, az élet szentségének és az emberi békének örök szimbóluma, jeléül annak, hogy a régi embernek meg kell halnia és az új embernek, aki a tökéletességre vágyik, az istenfiúság öntudatával, új életre kell feltámadnia!

A Farkasréti temető őrzi egyházunk felejthetetlen emlékű lelkipásztorának, az ifjúság lánglelkű és ihletett nevelőjének, a fiatalon elhunyt dr. Iván Lászlónak sírját. Fejfájára az emlékeztető kegyelet az elhunytnak egy klasszikussá vált vallomását írta fel: „Számunkra a kereszt az élet értelmének, az önzés legyőzésének és az áldozatos élet diadalának nagy és szent jelképe!” Iván László megértette Dávid Ferencet, megértette, miként mi is értjük a fehér zászlóval ékesített üres kereszt húsvéti üzenetét: Új életre kell ébrednie az embernek. Le kell vetkőznie régi önmagát. Új életre kell feltámadnia annak az embernek, aki ma még meg tudja ölni az ő atyjafiát, az ő testvérét. Új életre kell feltámadnia annak az embernek, aki meghalt, mint áldozat. Az értelmetlenül elpusztult anyáknak és gyermekeknek, akik a napalm-bombák pokoltűzében haltak meg. Fel kell támadnia azoknak, akik a gyűlölet folyamában merültek el. Új életre kell ébrednie az embernek, akit megfeszítettek Vietnamban, vagy akit megaláztak Afrikában, vagy akit meggyaláztak Európában, Ázsiában vagy Amerikában. Egyszóval újjá kell születnie, fel kell támadnia az istenfiúság öntudatának szépségében és szabadságában az új embernek, aki a megüresedett kereszt diadalát hirdeti!

A kereszt, ez az ősi jel, talán a legősibb valamennyi szimbólum között, torzulásmentesen kell betöltse hivatását.

Ez a kereszt a többlet jele a matematikában, a pozitívum jele a tudományban, a segítség és gyógyítás jele az élőlények világában; ezzel e jellel lehet összekötni, megszorozni, hozzáadni a többletet, ezzel lehet növelni és gyarapítani a mennyiségit és kifejezni a minőségit és ez a kereszt még az élet kenyérének a jele is a beérett kalászu mezőkön! Forduljunk tehát az Emberfia húsvéti keresztje felé és Dávid Ferenc hitével tűzzük fel rá újra megújított hitünk hófehér zászlaját!

R. Filep Imre
püspöki helynök

Az „unitárius” Dávid Ferenc indulása, 1566

Az előző két számban megjelent folytatásban azt vizsgálta a szerző, milyen elvi alapokon indult meg a szentháromság dogmájának kritikája Kolozsváron, és általában Erdélyben, az unitarizmus kezdetén. Megállapította, hogy Dávid Ferenc az unitarizmus radikálisabb felfogású Servét-tanításokon nyugodott. (Propositio.) Mivel azonban akkor még Dávid Ferenc is, Blandrata is azt remélték, hogy sikerül kompromisszumos megoldásra jutni Méliusz Juhász Péter debreceni trinitárius vezérrel, elvi síkon Blandrata szemléletmódja győzött, aki a kevésbé radikális felfogású ún. „tritheista” irányzat híve volt, Gentile és Gribaldi nyomán.

A Heidelbergi Káté kiadása

Az antitrinitárius irány (Dávid-Blandrata) és az ó-dogmát védő szentháromsághívó irány között megkísérelt kompromisszumnak van egy rendkívül érdekes és sajátos nyomtatványdokumentuma is, a Heidelbergi Káté Kolozsváron megjelent első magyarországi kiadása. Ehhez hasonló az egész Heidelbergi Káté irodalomban nincs. Az eredeti szövegen ugyanis az átdolgozó antitrinitárius párt igen jelentős elvi módosításokat végzett és ezt Méliusék jóváhagyták. A leglényesebb módosítások a következőképp csoportosíthatók, mint azt dr. Kathona Géza kitűnő tanulmányában pontosan meghatározza:

A kihagyások zöme a Káté legelejére esik. Kimarad az első 25 kérdésből 24. (Csak az Apostoli hitvallást tartalmazó 23. marad benne. A kimaradt kérdések az embernek az eredendő bűnből fakadó elesettségére, a krisztusi megváltásra és a hit által való idvezülésre vonatkozó tanítások). Igen meggondolkoztató és további tanulmányokra ösztönző tény ez, ha figyelembe vesszük, hogy még kiváló hittantörténésünk, Borbély István is azt állítja, hogy Dávid Ferenc élete végéig hitt az eredendő bűn dogmájában. Az elhagyott kérdések helyett merőben új anyagot vesznek be az átdolgozók: a keresztény emberről, a Szentírásról, a hitvallásokról és az egyházatyák írásairól. A 10. kérdés egy merőben új vallásfilozófiai koncepciót nyújt az egyháznak, „Isten házának” sztatikus képe keretében. E koncepció első része „az Isten házának” alapja címen az Isten hármasságáról szóló tanítást nyújtja. (11–51. kérdés.) A második rész „az Isten házának épülete” címen az egyház intézményes leírását iktatja be új anyagként. (52–54. kérdés.) A harmadik rész az „Isten házának kiváltságai és szabadságai” címet viseli. Szól a megigazulásról, a sakramentumokról, a jócselekedetokről és az imádságról. (55–129. kérdések.) Ebben a részben már csak az 55. kérdés eredeti fogalmazású, a többi a Heidelbergi Kátéból vették át a szerzők. Az újonnan fogalmazott kérdések és a Heidelbergi Kátéból átvett kérdések között úgy formai, mint tartalmi szempontból lényeges különbségek vannak talán minden másnál jobban aláhúzván a Káté kompromisszumos jellegét.

A kompromisszum kétségtelen bizonyítékként kimutatható az is, hogy miben egyeztek meg Dávid és Blandrata, valamint Méliusz. Megegyeztek a szentháromságtani műszavak (essentia — persona — hypostasis) elhagyásában (49. kérdés); a skolasztikus terminusok kiküszöbölésében (50. kérdés); a keresztelési formula „igaz hármasságá”-ban (51. kérdés) és abban, hogy az Apostoli hitvallás magában is elegendő az üdvösségre (6. kérdés). Megegyezett még a két fél abban, hogy az Apostoli hitvallás felett csak a Szentírás fogadható el zsinórmértékül (8.); elismerték, hogy az egyházi atyák is haszonnal olvashatók (9.). Végül megegyeztek a Szentlélekről való felfogásban (46.) és abban, hogy az Apostoli hitvalláson kívül minden más symbolum elvetendő. (7.) Akit a kérdés alaposabban érdekel, dr. Kathona Géza kitűnő tanulmányához utalhatom: „A Heidelbergi Káté deformálódása az antitrinitarizmussal vívott harcokban”. („A Heidelbergi Káté jelentkezése Magyarországon” c. kötetben, Bp. 1965.)

Említettem már, hogy Dávid-Blandrata és Méliusz között létrejött kompromisszum igen rövidéletű volt. Néhány hónappal az átdolgozott Heidelbergi Káté megjelenése után Dávidék 1567. február 17-én Tordán,

Méliuszék pedig 1567. február 24-én Debrecenben foglalnak végleges állást a Szentháromság kérdésében. Ezzel útjaik végleg elválnak.

Összegezés

Dávid Ferenc a „Rövid Magyarázat...” c. munkájában önmaga teológiai fejlődéséről ezeket írja: „...Mert legelőször Luther és Philep Melancton írását adta minekünk...” — ti. az Úristen — „...melyek csak az bűnnek bocsánatja ellen való praktikát rontották meg és ezeket megtanulván, úgy ragaszkodánk osztán a Saxionia-beli tanítókhoz.

Ennek utánna nem sok idő múlva a csehekhez hajlánk, de nem a tudománynak tisztaságában, hanem csak az anyaszentegyháznak igazgatásában.

Hogy pedig ezeknek utánna Helvétiabelieknek írásokat kezdők olvasni, kik mind a Saxioniabelieknek s mind a cseheknek tévelygéseket kárhoztatják vala, látván azoknak tisztább tudományokat, mi is öszvértársalkodánk velök.

De mostan immár más hadnagyokat más vezéreket adott nekünk az mi kegyelmes Atyánk, akik az Antichrisztusnak mélyebb tévelygését törlik el, megtisztítván az egy Atya Istenről, az Jézus Krisztusról és az igaz apostoli keresztségről való tudományt.” (E3 b. levél)

Ennek a rendkívül jellemző és értékes idézetnek van egy negatív és egy pozitív konzekvenciája a mai unitárius egyháztörténetírás számára. A negatív az, hogy teljesen helytelen szemlélet az, amely a XIX század liberalizmusából és evolucionizmusából táplálkozott, és amelynek elképzelése szerint az előreformátorok úttörése, majd Luther bátor fellépése után a reformáció törvényszerűen — sőt egyesek szerint tudatosan — fejlődött a csúcspont; Dávid Ferenc unitarizmusa felé. Ez nem igaz. A reformáció különböző irányzatai hasonló indítékok alapján, de más és más társadalmi és történeti előfeltételek következményeként létrejövő vallásos mozgalmak, egymással párhuzamos fejlődéssel. A pozitív konzekvencia a fenti idézetben viszont az, hogy Dávid Ferenc mindenek megvizsgáló és a jót megtartó embertípus, az igazság állandó keresője és megfogalmazója, a szó nemes értelmében vett reneszánsz embertípus. Az igazság megismerése viszi a párhuzamos reformációs áramlatokon keresztül és ha valamelyik újabb irányzatnak igazsága erősebbnek bizonyul, feltétel nélkül csatlakozik hozzá és apostolává lesz. Ha ezt a magatartást valaki állhatatlanságnak, rajongásnak avagy l'art pour l'art keresési vágynak nevezi, magáról állít ki szellemi bizonyítványt és még csak vitatkozni is felesleges vele, mert a mai tudomány haladása Dávid Ferenc módszertanát igazolta. A feladatunk az, hogy Dávid Ferencet és általában az unitarizmust a különböző reformációs irányzatokban a megfelelő helyre állítsuk, alapeszméit pontosan tisztázzuk és értékeit az emberiség és a magyarság szellemtörténetében pontosan megállapítsuk. Ennek pedig egyetlen útja van, az unitarizmus alapvető munkáinak megismerése és feldolgozása. Úgy, mint azt a kiváló ref. hittantörténész, dr. Kathona Géza, tette a bevezetőben idézett két tanulmányában.

Mindenesetre annyi máris világos — pontosan Dávid Ferenc indulásának vizsgálataiból —, hogy a reformáció két legnépesebb irányzatának, a lutherizmusnak és a kálvinizmusnak áramlása mellett, amely a reneszánsz és a humanizmus alapelveivel szemben formálisan pozitív, de tartalmilag ellenségesen negatív volt, Észak-itáliában az 1530–1560-as évek között egy olyan reformációs erjedés indul meg, amely a reneszánsz és humanizmus pozitív vívmányait vállalási téren is értékesíteni akarja. Ennek képviselői elsősorban nem teológusok, hanem orvosok, vagy más tudományág képviselői, ezért számukra másodrangú a dogmatikai pepecselés és szörszálhasogatás és ehe-

(Folytatás a 3-ik oldalon)

Evangelium fényénél...

Nagypénteki szomorúságban

Máté 26. 48-49.

„A ki pedig őt elárulja vala, jelt ada nékik, mondván: a kit én majd megcsokolok, ő az, fogjátok meg őt.”

Gyorsan peregnek az események Jézus életében, nagypéntek felé haladva. Mindenik esemény egy-egy külön világot tár elénk. Kezdődik mindjárt azzal, hogy egy asszony drága kenetet önt Jézus fejére Bethániában, ami a tanítványok szemében is pazarlásnak tetszik, de valójában arról beszél, hogy az evangéliumi szellem oltárán a legnagyobbnak tetsző áldozatunk is eltörpül ahhoz képest, amit ajándékuul cserében kapunk. Folytatódik azzal, hogy Jézus megmossa tanítványainak a lábát, bizonyítván: Nem azért jött, hogy uralkodjék, hanem, hogy szolgáljon másoknak. Az úrvacsora szereztetésének fennkölt szavai hangzanak el mindjárt utána az utolsó vacsora keretében, hogy akik ezzel élnek az elkövetkezendő századokban és évezredekben, egyesüljenek az ő szellemében. Majd a Getsemáné kertben vagyunk, ahol a magárahagyatottság szomorú óráit éli át, s elhangzanak ajkairól e keserű szavak tanítványaihoz: „Így nem bírtatok vigyázni velem egy óráig sem!” amiből megtanulhatjuk, hogy az emberek elhagyhatnak minket nehéz óráinkban, de a jó Isten sohasem. Júdás áruló csókja következik, mi pedig kérdezzük magunkban: másképpen nem tudták volna megállapítani, hogy ama tízegynéhány ember közül melyik Jézus? Úgy látszik, az erőteljes lelki és szellemi ráhatás még külsőleg is egyformává teszi az embereket...! Kajafás elé érkezünk Jézussal, ahol szemébe köpdösnek, arcul csapdossák és botokkal verik, Péter pedig megtagadja őt...! Pilátus előtt folytatódik a dráma. S csak úgy mellékesen: Júdás megbánja tettét, visszaviszi a harminc ezüstpénzt s felakasztja magát. Pilátus pedig felteszi a kérdést: Jézust vagy Barabbást bocsássa-e szabadon. Barabbást! — kiáltja a sokaság. Itt is megölte Kain Ábelt — ebben a sokaságban. A megostoroztatás, a bíborpalást, a töviskorona, a nádszál Jézus jobbkezeiben, majd ugyanezt a nádszálat fejéhez verdesik...! Útban a Golgotha felé, a nehéz keresztel vállán... czirénei Simon alakja is feltűnik, amint átveszi a keresztet az aláhanyatló Jézustól...! Ilyesmire képesek vagyunk-e mi...!? Megfeszítik...! Vasszegekkel általverik kezeit és lábait s ruháit szétosztják maguk között.

„Jézus pedig ismét nagy fennszóval kiáltván, kiadá lelkét.”

Húsvéti örömben

Lukács 24. 23.

„... ő él!”

Mindjárt a kezdetén, a názáreti zsinagógában, ezeket mondja Jézus: „Az Úrnak lelke van én rajtam, mivelhogy felkent engem, hogy... az evangéliumot hirdessem...” Valamilyen örömmel közvetítésére kapott isteni megbízást. Ő. Átéli hamarosan a pusztai kísértést, hogy rámutasson: Ime emberek, ki vagytok téve ezeknek a támadásoknak, ezeknek a kísértéseknek, vagyis lesznek idők, amikor nem munkával, hanem valamilyen csoda folytán szeretnétek kenyérhez jutni, és így tovább. Jézus a kísértő erővel szembeállította a jót, a felemelőt, az igazat. Ezt kell tennünk nekünk is. Ezek az erők itt vannak ebben a világban. Saját erőmmé csak akkor válnak, ha munkálkodom magamon. Az Ő szelleme él...!

A földi test aláhanyatlak, elomlik, elporlad. Elkövetkezik egyszer az az idő, amikor már nem szolgál eszközül a léleknek. Ilyenkor azt mondjuk, hogy bekövetkezett a halál. Tulajdonképpen azt történik, hogy minden visszatér oda, ahonnan vétetett. Testünk porrá lesz, lelkünk és szellemi mivoltunk a mindenütt-jelenvaló isteni világba „tér vissza”. Ilyenkor jövünk rá arra, hogy kik vagyunk és mennyit érünk. Az értékítéletet magunkról, Isten fenséges jelenlétét átélve, magunk állapítjuk meg. Fájdalmasan, vagy örömteljesen éljük át, hogy a nagy „Mintá”-hoz képest, kik vagyunk. Erre lehetőségünk van, mert „... ő él!”

Hiába a nagy kő, melyet a sziklasírra hengerítettek, hiába az őrség — nyilvánvalóvá vált Mária Magdaléna, Simon Péter, János és Jakab s a kegyes szívű asszonyok előtt, hogy „... ő él!”. Különböző is láttunk már olyan embereket, akik meglopták felebarátjukat, megrugdosták édesanyjukat s megkeserítették sokaknak életét. Bennük nem élt az ő szelleme. De láttunk embereket, akik kenyeret adtak az éhezőknek, felemelték az elesetteket, sőt! — becsületes bért fizettek a dolgozó embernek és földet osztottak azoknak, akiknek foglalkozása a földművelés, de maguk mégis kiemmizettek voltak. Az ő szelleme él...!

Szükséges dolog azt észrevennünk, hogy manapság is megfeszítjük magunkban „Krisztust” és szükséges azt a nagy emberi feladatot elvégeznünk, amelynek fogva életre keltjük magunkban „Krisztust”. „... ő él!”. Tehát csak tőlünk függ! A mi jóigyekezetünk és Isten segedelme egy úton járnak!

Bence Márton

HÍREK

Húsvét első és második ünnepén, március 26-án és 27-én, templomainkban ünnepi istentiszteleteket tartunk és úrvacsorát osztunk. Az úrasztala megterítéséhez adományokat köszönettel átvesznek a lelkes hívatatok.

Nagypénteken, du. 6 órakor Passió énekés lesz a Budapest V., Nagy Ignác utcai templomunkban.

R. Filep Imre püspöki helynök részt vett az IARF (International for Liberal Christianity and Religious Freedom) Végrehajtó Bizottságának párizsi, január 27-én kezdődött, többnapos ülésén. A vendéglátói tisztet ez alkalommal dr. George Marchal, a párizsi Foyer de l'Amé lelkésze, a párizsi protestáns teológiai fakultás professzora, a Végrehajtó Bizottság francia tagja látta el.

A Deák téri evangélikus gyülekezet febr. 21-én bibliaköri összejövetelén R. Filep Imre püspöki helynök „Az unitárius egyház és vallás viszonya a Szentírásához” címen tartott nagy érdeklődést keltett előadást. Bevezetőben röviden is-

mertette a püspöki helynök a magyar unitárius egyház XVI. századi életét, valamint Dávid Ferenc tevékenységét.

Charles Vickery, az amerikai unitárius-univerzalista Service Committee egyik igazgatója febr. 1-3 napján Budapesten járt és a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség irodájának képviselőivel megbeszéléseket folytatott. Rövid látogatást tett ez idő alatt egyházunknál is, ahol — R. Filep Imre püspöki helynök párizsi útja miatt — Ferencz József főgondnok és Bence Márton főjegyző fogadták.

A Petőfi Rádióban január 22-én R. Filep Imre püspöki helynök, február 19-én Szász János lelkész tartottak unitárius egyházi félórát. Legközelebb április 23-án Bence Márton főjegyző és május 21-én R. Filep Imre püspöki helynök szolgálatával kerül sor újabb közvetítésre.

Az Unitárius Élet olvasói, a legutóbbi felhívás óta, igen megnyugtató számban küldték be előfizetéseiket. Természetesen még sokan vannak, akik adósak a csekély 12.— forintos előfizetési díjjal 1966. évre is, de reméljük, hogy az eddigi ütemben érkeznek a további befi-

zetések. Az 1967. évi előfizetésekre lapunk következő számában küldünk csekkeklapokat.

Palatka József egyházköri tanácsos, rákosligeti atyánkfíát választotta gondnokként a Duna-Tisza-közi Unitárius Szórványegyházközség közgyűlése f. évi február 26-án. Isten áldása kísérje további munkájában érdemes atyánkfíát!

Füzesgyarmati egyházközségünkben istentiszteletreméltó buzgalommal igyekeznek megteremteni az anyagi alapot a torony, majd később a templom renoválásához. Hisszük, hogy erőfeszítéseiket siker koronázza. Az egyházközség presbitériuma, elnöke, László Andor lelkész és Hegedűs Sándor gondnok irányításával egyakarattal áll az egyházközség feladatainak a szolgálatában, mind vallás-erkölcsi, mind anyagi vonatkozásban.

A debreceni egyházközségben is szám-bavették a soronkövetkező tennivalókat. Különösen a templom, a paplak és a főbejárat utcai frontja vár sürgős renoválásra s azokat még az idén el is fogják végeztetni, amint Bajor János be-szolgáló lelkész tájékoztat erről. A gyülekezet legsürgősebb gondja különben

most a papillak felszabadítása, hogy lehetővé váljék a lelkes állandó Debrecenben lakhatása. Erre nézve is biztatóak a kilátások.

Barcza Ferenc presbíter atyánk fia Debrecenben 82 éves korában meghalt. A napilapok tudósítása szerint vele sírba szállt hazánk utolsó paszomány- és gombkötő mestere. Aldás emlékére.

Nyiredy András mérnök, a budapesti egyházközség presbítere, február 4-én, 64 éves korában, váratlanul elhunyt. Sülyös vesztés érte családját, de egyházunkat is. Szeretetre méltó, egyenes és hivatására nagyszerűen felkészült ember volt. Temetésén, melyen R. Filep Imre püspöki helynök búcsúzott elhalt testvér-rüktől, a gyászolók, — szerettei, rokonai, munkatársai és ismerősei — rég nem látott számban jelentek meg a Farkasréti temetőben.

Dr. Szász Ferenc orvos fia, 72 éves korában Mezőgyánban meghalt. Nagyján, Füzegymarton és Okányban folytatott orvosi gyakorlatot. Aldás elhalt testvéreink emlékére!

Kérjük olvasóinkat, hogy a külföldön — nyugati országokban élő rokonok, ismerősek címét közöljék szerkesztőségünkkel, hogy részükre mutatószámot küldhessünk lapunkból; majd be- szervezhessek előfizetőink sorába.

Az „Egy iskolát, egy kórházat Vietnammal” akció olyan sikerrel ért véget, hogy január végén dr. Sík Endre két középiskola és két általános iskola, valamint egy 300 ágyas kórház felszereléséhez elegendő forint összegről szóló ajándékozó levelet nyújtott át a Vietnami Demokratikus Köztársaság magyarországi nagykövetségének. Gyülekezeteink 1966. július 31-i perselypénz adományokkal járultak hozzá e nemes akció sikeréhez.

Böloni Farkas Sándor halálának 125-ik évfordulójáról (született 1795-ben a Háromszék megyei Bölon községben, meghalt 1842-ben Kolozsvárott) emlékezett meg a Petőfi Rádió a február 1-i délelőtti műsorában. Illvs Gyula írta 1941-ben az egyik irodalmi folyóiratban, hogy a kolozsvári Házsongárd-i temetőben járva neki Böloni Farkas Sándor síremléke tetszett a legjobban. Valóban, a magasba nyúló karsú obeliszk rajta az „Észak-amerikai utazó” mellszobrával, azt a széles horizontú embert ábrázolja, aki magában hordja a nagy műveltséget és a lélek meleg szeretetét embertársai iránt. Ezek az unitárius embert jellemző tulajdonságok állították Böloni Farkas Sándort a maga idejében, azoknak az eszméknek a szolgálatába, amelyekkel a legtöbbet használható forrón szeretett népének és hazájának. Ez vezette arra, hogy egyszerű emberekből önszervező társaságot hozzon létre, az ún. Gondoskodó társaságot.

A „The Inquirer” elnevezésű angol unitárius hetilapban — szerkeszti A. B. Downing lelkész — **Kenneth Twinn** lelkész, aki ért, olvas és ír magyarul is, ismertetőt közöl az Unitárius Élet 1966. évi karácsonyi számáról. Néhány mondatban utal a cikkek tárgyára, ami önmagában véve is örvendetes jelenség. Legörvendetesebb azonban a testvéri érdeklődésnek az a lelkülete, amely Kenneth Twinn lelkész mindig jellemezte, valahányszor a magyar unitáriusokról általában a magyarokról volt és van szó, széles e nagyvilágban. Köszönjük.

Halottaink

Máthé Dénes meghalt 36 éves korában, 1966. november 6-án; Orbán Nagy András, 85 éves, nov. 30-án; Almássy Anna, 68 éves, dec. 12-én; Czirkovits Sándorné, sz. Trinka Júlia, 74 éves, dec. 15-én; özv. Vargay Kálmán, 81 éves, dec. 27-én; Végh Kálmán Józsefné, 64 éves, jan. 2-án; Fazekas Dániel, 59 éves, jan. 10-én; Miklós János, 61 éves, jan. 13-án; Albert Mártonné, sz. Szűcs Julianna, 73 éves, jan. 23-án; Benedek Albert, 59 éves, febr. 7-én; Bíró István, 78 éves, febr. 8-án; Csucsy Mária, 71 éves, febr. 10-én; Fekete Kálmán, 82 éves, febr. 13-án Budapest; Kovács Jenő templomépítő presbíter és özv. Szőke Györgyné, 76 éves, Pestlőrincen; Kádár Gyula, Tápiószáp, 1966. szept. 24, 84 éves, özv. Nándori Sándorné, 78 éves, jan. 1-én, Rá-

kospalotán; Lőrinczy Béla, 68 éves, jan. 2-án, Törökszentmiklóson.

„Boldogok, akiknek szívük tiszta, mert ők az Istent meglátják”. (Máté ev. 5. 8.)

Adományok

Lelkeszi Nyugdíjalapra:

Dr. Pálffy Antal 50.— Ft, Fodor Árpád 38.—, Fodor Pál, T. Borbély Pál, Kiss M. Ödön 30—30.—, Trináczy Bálintné, Szerencs, 28.—, id. Fazekas Zsigmond, Hatvan és Varga Iona 20—20.—, Csáka Jánosné, Marosi P. Béla, Kaczir Sándorné, Pap János, özv. Pivo-Varnicek Pálné, özv. Szabó Sándorné 10—10.— forintot.

Unitárius Életre:

Fazekas Mózes 120.—, özv. dr. Gelei Józsefné, dr. Zsakó Gyula, dr. Kovács Béla, Gáspár Istvánné, dr. Lőrincz József, dr. Tomcsányi Pálné, Belovári István, Gyöngyössi Lajos 100—100.— Ft, dr. Bíró Gábor, Drin Istvánné, Enyedi Imréné, Csáki Imréné, Gvidó Károly, Horányi Jánosné, Kertész János, Nagy János, Orosz Anna, dr. Imreh Lázár, dr. Péter Ferenc, dr. Péterffy Gyula 50—50.— Ft, dr. Vernes László 60.— Ft.

Külföldi hírek

Zoltán Aladár zeneszerzőt Gh. Enescu díjjal tüntették ki Bukarestben. Zoltán Sándor nyugalmazott, homoródszentmártoni lelkészünk fiát érte a magas kitüntetés. — szívből gratulálunk. Ahhoz az unitárius generációhoz tartozik a kitüntetett, amelyben Márkos Albert, Márkos András, Benczédi Sándor, Bandi Dezső és Román Viktor, — ez utóbbi szintén homoródszentmártoni — élvonalbeli művészete jelzi a tehetségeknek nagyszerű érvényesülését a szocialista Romániában.

A romániai unitárius egyház február utolsó vasárnapján Kolozsvárt főtanácsi ülést tartott. A Főtanács megvitatta az elhangzott beszámolókat és azokkal kapcsolatban iránytmutató határozatokat hozott.

Dr. Kanák Mirosláv, a prágai Hus teológiai fakultás történelem professzora, most ünnepelte 50-ik születésnapját. 1941. óta a Csehszlovák Egyház lelkésze, 1945-től előbb teol. előadó, majd rendes tanár. Résztvett számos külföldi egyházi konferencián. Elénk érdeklődik egyházunk múltja iránt is. Szeretettel köszöntjük és további munkájához erőt és jó egészséget kívánunk.

A cseh unitáriusokról közölt színes beszámólót az angol unitáriusok hetilapja, az Inquirer annak az angol nyelvű beszámolóknak az alapján, melyet **dr. Kafka** prágai unitárius lelkész készített gyülekezeteik érdekesebb híreiről, külföldi látogatókról, a különböző üléseken való részvételéről.

A csehszlovákiai egyházak ökumenikus tanácsának ez idő szerinti elnöke **dr. Mirosláv Novák**, Prága püspöke és a Csehszlovák Egyház pátriárhája, aki az 1966. évi nyári londoni unitárius világkongresszuson is képviselte egyházát és a záróistentiszteleten prédikált. Örvendetes, hogy a dogmatikai ellentétek dacára a csehszlovák egyházak között a társadalom és a béke ügyét szolgáló kérdésekben milyen szép együttműködés jött létre, az Ökumenikus Tanácson belül is.

J. Schorer, ny. genfi lelkész 81. életévében még szorgalmasan dolgozik. Lapunk címére megküldte néhány újabb dolgozatának a különlenyomatát. Jókívánásainkat küldjük a magyar unitáriusok e nagy barátjának, a ma is nagytekintélyű genfi lelkésznek.

Le Protestant címen jelenik meg a svájci szabadelvű protestánsok francia nyelvű havi szemléje A lapot újabb szerkesztőbizottság állítja össze. A bizottság tagjai közül **Bernard Reymond** svájci lelkész részt vett a tavalyi londoni világkongresszuson.

Az angol unitáriusok 1966. őszi tanácsulása az 1967/68. évi ciklusra az egyházi elnöki tisztségre **Fred Kennworthy** professzort, a manchesteri egyetem és unitárius teológiai fakultás tanárát jelölte. A jeles történettudós élénk érdeklődést mutat egyházunk iránt.

Az angol Cambridge unitárius gyülekezetének a gondját — az elhalt **dr. Carter** szószékét — az angol származású, de éveken át Amerikában működött **Edward A. Cahill** lelkész veszi át, aki közvetlenül a második világháború utáni években az amerikai unitáriusok külügyi osztályát is vezette.

E. G. Lee angol unitárius lelkész, aki éveken át az Inquirer szerkesztője volt, legutóbb ismét könyvet adott ki The Minute Particular címen (Különleges pillanat). A könyvet többek között a woolwichi anglikán püspök — **Robinson** — felesége ismertette, igen elismerően.

Az angol unitárius ifjúsági szervezet februári Great Hucklow-i konferenciáján az angol humanista társulat igazgatója, **H. J. Blackham** tartott előadást „A szabadelvű vallásnak van-e szüksége egyházra” címen. Hozzászólók **C. H. Bartlett** lelkész és **A. R. Ruston** londoni unitárius ügyvéd.

A Faith and Freedom c. angol teológiai szemle — szerkeszti **E. S. Price** angol unitárius lelkész, kiadja az oxfordi Manchester College öregdiákjainak egylete —, szoros kapcsolatot létesített az amerikai unitárius teológiai fakultásokkal, amint ezt az 1966. évi őszi szám hírül adja. A jövőben a harvardi **Dr. J. L. Adams**, a meadville-i (**Chicago**) **Dr. J. F. Hayward** professzorok is közreműködnek a cikkek egybeállításánál.

A Schweizerische Theologische Umschau 1966. évi 4. számában többek között a holland **dr. H. Faber** leydeni professzornak és **dr. Peter Dalbert** churi professzornak, az IARF új elnökének, a tanulmányai jelentek meg. A szemle jelenlegi szerkesztője, **dr. H. Schär** berni professzor.

Az indiai **Brahmo Samaj** angol nyelven megjelenő és még 1883-ban alapított lapja, az Indian Messenger — Indian Hírnök — kéthetenként jelenik meg Calcuttaban, az egyház központi székhelyén. Jelenlegi szerkesztője **Sri Keshabswar Bose**, a szervezet titkára pedig **Devaprasad Mitra**. Az 1966. októberi és novemberi számokban beszámoltak a londoni unitárius világkongresszusról és megelégedéssel ismertették a vietnami kérdésben hozott határozatunkat.

Isaac McNatt New York-i néger ügyvéd, a Community Church tagját, lakóhelyén, a közeli New Jersey állambeli Teaneck városban a városi tanács tagjai közé választották. Ő az első néger tagja e város tanácsának. McNatt ügyvéd részt vett az 1966. évi londoni kongresszuson, ahol meleg barátságot kötött a magyar unitárius delegációval.

Vietnamért címen előadásokat rendezett **Tony Cross**, az angiliai Plymouth város lelkésze, aki a londoni kongresszus megnyitóját is tartotta. Az előadók közt szerepelt a helyi munkáspárti képviselő is.

Eric Shirwell Price cikksorozatban számolt be az angol unitárius olvasóknak az amerikai unitáriusok életéről. Price lelkész, aki az elmúlt évben az angol unitárius társulat elnöke volt, 1958-ban Chicagóban, 1966-ban pedig Detroitban töltött hosszabb időt, mint csere-prédikátor.

Az amerikai és az angol unitárius egyházak tavasszal tartandó évi közgyűlésekre, a barátság és az együttműködés fokozása érdekében, kölcsönösen delegációkat küldenek. Mindkét közgyűlésre elküldi a maga képviselőit az IARF is.

Az amerikai Unitárius Történelmi Társulat **E. M. Wilbur** jutalommal tüntette ki **D. G. Wigmore Beddoes** angol unitárius lelkészt, a XIX. századi unitárius vonatkozású tanulmányáért. F. I.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházakör

Főszerkesztő és felelős kiadó:
R. Filep Imre

Felelős szerkesztő: **Bencze Márton**
Évi előfizetési díj: 12.— forint

Budapest IX., Högyes Endre utca 3. szám
Táv. : 137—186. Csekksz.: 50.561—VIII.

INDEX: 25.842.

67.00834/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: **Bolgár Imre** igazgató